

4. Hafta

Az új földesúr - Yeni Çiftlik Sahibi (1863)

- En ses getiren eserlerinden
- Baskı çağının bir ürünü
- (1849-67) Avusturya-Rusya işbirliği ile yenilen Macar Özgürlük Savaşı ve liderlerinin Türkiye'ye gelişi (Kossuth Lajos)
- Günümüz kavramlarıyla, antihegemonik SCYA
- Baskıya pasif olsa da direnen, gündelik yaşam içinden direnenlerin öyküsü
- Macar toprakları düşmanlarının dahi yurdudur, onları temsil eder gibi bir anafikir.

Bach dönemi (1849-59) (Eckmann'dan)

- Tisza bölgesinde yaşayan Çiftlik Sahibi Adam Garanvölgyi
- Direnişçi
- Yeğeni özgürlük savaşına katıldığı için tutuklu Avusturya'da
- Avusturyalı bir general çiftliğinin yanındaki toprakları satın alır
- İki kızı ile (Hermina ve Eliz)
- İki aile arasındaki dostluk
- Generalin araya girmesiyle yeğen Aladar'ın serbest kalışı
- Arada bir dramatik öge, Hermina'nın kandırılıp kaçırılıp mutsuzca geri dönüp ölüşü)
- Generalin konağı nehir taşmasında yıkılınca Garanvölgi'nin konağına taşınmaları ve diğer kızları Eliz ile Aladar'ın yakınlaşması
- Avusturyalı Generalin bir kızını Viyanalı yüzünden ölüşü, diğerinin Macar sayesinde mutluluğu, Macar misafirperverliği,
- Savaşta Macarlara karşı savaşırken artık bir Macarseverdir. Macar özgürlüğünü benimsemiştir.
- Roman o dönem çok sevilir.

1867-1894 dönemi

- Taş Kalpli Adamın Oğulları / *kőszívű ember fia* (1869) roman
 - Macar özgürlük savaşı destanı
- Siyah Elmaslar / *A Fekete gyémántok* (1870)
 - Madenci- İcadıyla yangını söndürür
 - Aşk hikayesi
- Dünya Yine de Dönüyor / *Az Eppur si muove* (1872)
 - 19. yy siyasi ve edebi hareketleri Karoly Kisfaludy be Jozsef Katona iki Macar yazarından esin.
- Gelecek Yüzyılın Romanı (1872-74): yüzyıl sonra- fantastik roman. icat ettiği uçaklarla Rus Ordularını püskürtür 1952 saldırısı)
- Altın Adam (1873) (Türk hükümetinden kaçan zengin Ali Çorbacı ve kızı Timea'yı gemisiyle Macaristan'a kaçırın Timar'ın hikayesi. Mutsuz evlilik, karısının başkasına aşkını sezince adaya kaçma, Noemi ile teselli vb. «Bir seher rüyası kadar güzel- Miksath Kalman» «en şairane eser»
- Diğer eserleri için wikipedia, Eckmann ve arcanum.org. A bakabilirsiniz!!!
- Yaşlılık dönemi: Yaşlı Adam Kart Sayılmaz (1898)
- Sonuç: hep romantik kaldı. Olay odaklı, zevk veren, sürükleyici metinler, mizahi, genellikle mutlu sonlu ama acı ve mücadele hep var. «Acıyı bal eylemek»
- Dil sadece, yaratıcı, zengin
- Karakterlere çok önem vermiyor. Kuru gerçeklik tasviri de yok:
- «1900'a kadar 137 Almanca, 48 Lehçe, 30 Rusça, 23 İngilizce, 22 Çekçe, 16 Sırpça, 16 İsveççe, 16 Fince, 7 Fransızca, 7 İtalyanca, 6 Danimarkaca, 4 Flemenkçe, 2 Rumence» çevirisi
- ÇEVİRİNİN ÖNEMİYLE BİTİRELİM

Yeni Çiftlik Sahibinin Sonu

nin milletvekili seçilmesinden şüpheye düşenler yi-
yecek gibi oluyordu.

Aladar elinden geldiği kadar onu yatıştırmağa
çalışıyor, kendisini boşuna yordüğünü, Adam beyin
nasıl olsa seçileceğini, rakibinin birkaç içki delisin-
den başka tarafı olmadığı söylüyordu, bunlar
yüze karşı bir bile olamazlardı, işi kendi haline bi-
rakmalı idi, bu anayasaya uygun bir savaş olduğun-
dan varsın, başkaları da boylarını gösterebilirlerdi. Ama
Ankerschmidt lâf anlamıyor:

— Olmaz! Yüz kişide bir kişinin bile bizden ay-
rılmasına razı değilim, diye kafa tutuyordu, tek bir
ses bile seçim birliğini bozmamalıdır, garaz, kötülük
anlamam ben, işin yürümiyeceğini gören çeksin ara-
basını, yoksa yerim ben onu.

Eski kahraman gerçekten Garanvölgy'nin rakip-
lerine pençesini öyle bir saldı ki, seçim gününe bun-
lardan ilâç için bile kimse kalmadı. Çoğunu diliyle
uzaklaştırdı, ünlü kabadayılardan üçünü düelloya ça-
ğırdı, o zaman bunlar kaçacak sıçan deliği aradılar.
Sonunda emekleri boşa çıkmadı, karşı tarafın adayı
gazinoda özür diliyerek Garanvölgy'ye rakip çık-
mak gibi bir haddini bilmezlikte bulunduğu için her-
kesin önünde af diledi; hasılı ihtiyar general öyle bir
başarı elde etmişti ki, seçim günü ortada tek bir ad
duyuluyordu ve seçmen alayının başında yeni millet-
vekilinin penceresinin altına giderek:

— Yaşasın, yurdun ak saçlı kahramanı! diye ba-
ğırın o olmuştun.

*

Bu çok garip bir hikâye, hem bunun için: "bir
varmış bir yokmuş, belki de hiç olmamış..." da dene-
mez.

S O N

"Yeni çiftlik sahibi" üzerine son söz.

Yazdığım romanların hiçbirinde, hikâyenin geçti-
ği çağ "Yeni çiftlik sahibi"nde olduğu kadar sada-
katle tasvire çalışmadım.

Onun şahısları gerçekten hep burada yaşadılar, o
mücadeleler gerçekten hep burada, gözlerimizin
önünde geçti, onlara biz de katıldık; bu romanın
comicumu da *tragicumu* da hep hakikattir.

Hepsi de unutulmaz bir hâdiseden alınan ilhamla
yazılmıştır.

Ben mareşal Haynau'u¹ (emekliye ayrıldıktan
sonra) bir akşam Macar kılığında, başında geniş şer-
itli, turna tüylü Tur kalpağı ile en halis kan Macar
beyleri arasında görmüştüm. Şu kuvvetli sözü onun
ağzından duymuş olanlardan hayatta bulunanlar da-
ha vardır: "Wir Ungarn lassen unsere Rechte nicht
confisciren."² Emekli mareşal o zamanlar artık Ma-
caristan'da arazi sahibi idi.

Burada, "Macar kılığında, başında geniş şeritli,
turna tüylü Tur kalpağı..." sözlerinin ne olduğunu
da açıklamam lâzım.

Bach çağının devlet adamları dikkatlerini Macar-
ların kılığına kadar genişletmişlerdi. Geniş şeritli
kalpak giymek ve asıl, kalpak kenarına tüy takmak,

¹1848 - 49 istiklâl savaşını bastırmak için Ruslar-
ın yardımıyla Macaristan'da çok kan dökmüş olan
Avusturya başkomutanı.

² Almanca "Biz Macarlar haklarımızı çiğnetme-
yiz" demektir.

bakanlık emriyle yasak edilmişti. Bu şaheser emrin
uygulanmasını Büyük Macar Ovası'nda, kızade bir
Macar ailesine mensup bir bölge komiseri üzerine almış;
yüzyıllar içinde şerefler kazanmış olan eski aile
adını Bonyhady'ye değiştiren bu adam şapkalardaki
tüyleri panayırılarda toplatmış, onun için de adı, o
zamanlar bütün yurttaki söylenen şu halk türküsüne
geçerek unutulmaz olmuş.

"Kecskemet'te buyruk çıkmış,
Tüylü kalpak kalkacakmış,
Bunu yapan iki gidi,
Amsli Çifti Bonyhady."

O zamanlar durum böyle olduğu halde Haynau
gibi, o kendine mahsus sakal büyüyle tanınmış, ma-
reşallik yapmış, büyük ve korkunç adamın, başında o
yasak serpuşlardan biriyle herkesin önünde görünme-
sinin ne büyük bir karşıkoyma olduğu düşünülebilir.

Pontius'u andıran bu adamı Golgotha'dan Tha-
bor dağına, Makkabeus'ların inkâr kalesine getirmek
için bu memlekette neler geçmesi lâzım gelmişti.¹

Ama bu hâdise yalnız düşünceyi verdi; general
Ankerschmidt'le temsil edilen şahıs bu tarihî sima-
dan alınmış olmayıp o çeşit birçok başka tanıdık si-
malardan bir araya getirilmiştir; ama zayıf ve düş-

¹ Bilindiği gibi İsa Roma İmparatorluğunun Filistin
valisi olan Pontius zamanında Kudüs civarındaki Gol-
gota tepesinde çarmıha gerilmiştir. Yazar burada
Pontius'u Filistin işlerine karışan zalim yabancıların
timsali olarak göstermektedir. Makkabeus'lar ise Filis-
tin'i hâkimiyeti altında bulunduran Suriye'ye karşı İs-
yan ve Suriye'lileri mağlûp eden, Filistin'de İ. ö. II.
ve I. yüzyılda müstakil bir idare kuran Yahudi hane-
danı ve onların mensupları olup bunlar da hür Filis-
tin'in temsilcileridir.

künlere, sırf inat için iyilikte bulunmak huyu Haynau'da da vardı.

Zindandan kurtarılan genç kahramanın şahsında, istiklâl savaşının en pervasız mücadelelerinden birini, bir avuç arkadaşla alayları yerinden atan, zindanında ise pek uslu vakit geçiren, daha sonraki kurtuluş plânlarında başrolü alan, en sonunda da çok esrarlı bir ölümle ortadan kaybolan ve dalgaların attığı cesedi, eli ayağı bağlı bir halde Tuna kıyısında bulunan Lajos Beniczky'yi tanımak güç değildir. Onun hayatı ve ölümü hâlâ bir sırdır. Zindanda nasıl yaşamış olduğunu kendinden dinlemiştim.

Düzme Petöfi tipi, sonra o sıralarda Macaristan'a dolmuş olan yabancı memur takımı, yeni kanun ve nizamları uygulayan hukuk doktorları, yanlış bilgilerle, acemilikleriyle büyük falsolara, zararlara sebep olan yabancı ziraatçiler, onlara karşılık, düşmana hincından, haydutlarla ve tabii âfetlerle işbirliği yapmaktan ferahlık duyan ve o yıkıcı kasırgayı kahkaha ile karşılayan halk adamı... hep bu çağın göze çarpan çehreleridir.

Bu roman yazılalı şöyle böyle kırk yıl oluyor; yaşadığı çağın hâtıraları o zamanlar henüz taze idi, okurlar üzerinde o vakitler yaptığı tesir bundandır ve bu tesir sade Macaristan'da görülmüş değildir. Roman ilkin İngilizceye çevrilmişti. Bütün İngiliz gazeteleri en iltifatlı tanıtma yazıları yazdılar; İngilizceden İsveç, Danimarka, Holânda dillerine geçti, Finceye de çevrildi. Her yerde anlayışla karşılandı.

Şimdi ise bütün bu romanın o doğmadan onyıllarca önce aynen böyle geçmiş olduğuna, o zamanlar iktidarın yoluna engeller çıkarmak için hayatın bütün rahatlıklarını feda eden insanlar bulunduğuna, bunların kaçık olmadıklarına, milletin duygusunu temsil ettiklerine inanması için okura yalvarmam gerekiyor.

Evet, sevgili okurum, zaman oldu ki, ne demiryolumuz, ne fabrikamız, ne ticaretimiz, ne paramız, hiçbir şeyimiz olmadığı, sade altımızdaki toprak bizim olduğu için talihimize şükrediyorduk; bizi kurtaran, koruyan, düşmanı büyüleyen bu topraktı, yoksulluğumuzla gurur duyuyor, Varäg¹ askerleri gibi çıplaklığı kalkan diye taşıyorduk.

Hem de başımızda, yurdumuzu *tabula rasa*² haline getirdikten sonra, üstelik, Tanrının verdiği bereketi de silsin süpürsün diye üzerine bir de taşkın yollayan bir hükümet vardı. Ve bu hükümet, en sonunda, din hürriyetine de musallat olarak bize Tanrıya giden yolu da kapamak istemiş, fakat burada kudreti kırılmıştı. Bunlar hep birer gerçektir.

Güzel zamanlardı onlar! O günlerde Roma katolik kilisesinin uluları protestan cemaatinin büyük toplantısına iyi niyetli dinleyici olarak gelirler, yurt sevgisi ve hürriyet aşkıyle yana yana, kovalanan cemaatin duasına katılır, sonuna kadar dayanmaları için onlara kuvvet verirlerdi.

Ne güzel çağlardı onlar!
Çok şükür ki geçip gitti!

1895

¹ Eski Rusya'yı teşkilâtlandıran German soyundan Normanlara verilen ad.

² "Kazılmış levha" mânasına gelen bu Lâtince tâbir bütün mevcut şartların kaldırılarak bir şeye yenden başlamak yerinde kullanılır.